

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 41

15 Մեյսիսեպեկ 1895

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պապը ՍԷ՝ Հատուէի ԹԻ. 20

1895

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Վարդապետություն ժ. Առաքելոց — Ս. Վ. Ն
2. Կենսագրական — Յ. Հ. Ար. Է., Յ., Ա. Լ.
3. Եգիպտական ժամանակագրություն — Ս. Վ. Ն,
4. Մանր տեղեկություն
5. ՎԱՐԲ Ս. ՄՈՆԻԲՍԵՐ — ՅՈՎՀ. Վ. Աբելյան:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ս Մ Ս Ե Ա Յ

Վեցերորդ Տարի

թիւ 44

15 Սեպտեմբեր 1895

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ- ԱՌԱՔԵԼՈՑ

ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՎՔ 'Ի ՀԵԹԱՆՈՍՍ

Շարունակութիւն (•)

Այս կոչմամբ եւ այս նշանօք կը դառնային հեթանոսք առ Տէր եւ կ'ուսանէին. յորոց՝ հաւատոց Խորհուրդքն ծածկել չէր իրաւացի: Փրկիչն հրամայեց՝ Մի՛ տայք զսրբութիւն շանց. բայց ինքն զայն բացատրեց եւ ցոյց տուաւ 'ի Կաթառնառմ. եւ Աւետարանիչք քրիստոնէական այդ Հային նկարագիրն մկրտելոց եւ երախայից առջեւ անխտիր պարզեցին: 'Ի Հրէից եւ կողներու համար կարեւոր էր նորոյ Ուխտին մանաւանդ կըրկին խորհրդոց հաստատութիւնն, այսինքն՝ Մկրտութեան եւ Հաղորդութեան՝ Հնոյ Ուխտին Գրքերէն քաղելով ցոյց տալ. ուստի անկնիք եւ տգէտ անձանց առջեւ այդ կրկին խորհուրդքն կը պարզուէին, ինչպէս կը տեսնեմք Պաւղոսի առ Կորնթացիս Ա. Թղթէն: Ժողովոց մէջ Մարգարէութիւնք եւ

(•) Տե՛ս Պատկեր Զ. Տաբէ Դէ՛ս 10:

Աւետարանք կը կարդացուէին Հաւատացելոց եւ Երախայից առջեւ անխտիր:

Յայտնի է ապաքէն՝ որ Աւետարանն Երախայից համար գրուած է, թէպէտ եւ Հաւատացեալք եւս օգտուին այտի: Ինչպէս որ Աւետարանին քարոզութիւնն Հրէից եւ Հեթանոսաց ոչ հաւատացելոց համար էր, նոյն եւ Աւետարանին գրութիւնն: Նշնապէս զի Աւետարանիչք արժանապէս կրնան կրկնել Փրկչին խօսքն. իսկ մխիթարիչն Հոգին սուրբ՝ զոր առաքեսցի Հայր յանուան իմ, նա ուսուսցի մեզ զամենայն, եւ յիշեցուսցի զամենայն՝ որ ինչ ասացի մեզ: Այսու կը տեսնուի Աւետարանչաց նպատակն. զի Հոգւոյն աղգածն միայն՝ եւ ժամանակին եւ տեղւոյն պէտքն եւեթ գրեցին եւ ոչ աւելի: Ս. Օգոստինոս՝ Աւետարանաց ընթերցումն՝ եւ նոյն իսկ Ս. Գոհութեան հատուածոցն՝ Հաւատացելոց եւ Երախայից առջեւ, սովոր էր կ'ըսէ. միայն թէ Երախայից առջեւ չէր սովոր պարզաբանել:

Ուստի Գաղտնեաց կամ Խորհրդական օրէնք կոչեցեալ կարգադրութիւնն յետ ժամանակաց հաստատուած է յեկեղեցւոջ: Եւսեբիոս Պատմ. Եկեղ. Դ. է. կ'ըսէ՝ թէ Սիրոնի մօզի աշակերտք՝ Կարպոյհրատ, Բասիլիդէս, Սատուռնինոս, Մնեմոզորոս, հաւատացելոց մէջէն զմանա կը մօլորեցունեն, եւ Հեթանոսաց մէջ կը բամբասեն զՔրիստոնեայս, իրր մարդոյ մարմնով եւ սոսկալեօք ընթրիք եւ ճաշ կատարօղք: Նմանապէս կը յիշատակէ Տերտուղիանոս Զատագով. է. Աւելի հնազոյն յիշատակարանի մը՝ Լիոնեան մարտիրոսաց դործոց մէջ նոյն բամբասանքն կը կարդամք 'ի Հեթանոսաց ընդդէմ Քրիստոնէից: Սակայն թէ ո՛վ էր այդ քսութեան ծնօղն. չյիշատակուիր:

Ս. Երանոս իր գործոց մէջ կը յիշէ 'ի Գաղղիա Գնոտիկեանց տարածուն սահմանաւ լինելն. շատ հաւանական է դոցա ծնունդն լինել այդ. եւ այս՝ Եւսեբեայ յիշատակութեան հետ կը զուգակցի: Որոգինէս ընդդէմ Կելսոսի կ'ըսէ. «Կելսոս՝ Հրէից նման է, որք Քրիստոնէութեան վարդապետութեան ըսկզբէն հայհոյեցին զհաւատացեալս, իրր մանկան յօշափիք եւ նորա մարմնովն յագեցօղք»: Այս՝ Եւսեբեայ յիշատակութեան հետ կը ձայնակցի. զի Որոգինեայ 'ի սկսանել քրիստոսեան վարդապետութեան բառերն՝ բուն ծնած օրն չեն նշանակեր, այլ մերձաւորագոյն ժամանակն:

Քրիստոնէից դէմ այս քսութիւնն տարածողք՝ յայտնի են Ս. Իգնատիոսի առ Զմիւռնիացիս թղթէն, որուն կարեւորագոյն

հատուածիկն յիշատակեցինք մենք. (Ժ, գլ.), զոր կրկնեմք. 'ի Գոհութենէ եւ յաղօթից պահեն գանձինս, (Գոհութեանք), վասն զի ոչ խոստովանին մարմին փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յինել Գոհութեան, մարմին՝ որ վասն մերոց մեղաց ջարջարեցաւ, զոր Հայր յարոյց Չմիռն. է. Գոհութեանք նախ Գոհութեան խորհրդոյն զէմ մեղանչելով՝ ապա նորագոյն հերձուած մ'ալ յարուցին, Յիսուսի չարչարելն ոչ իրապէս քարոզելով։ Ոմանք աներեւոյթ եղած՝ կ'ըսէին, այլք՝ առ աչս մարմին ըզգեցած, ոչ իրապէս, եւ այլք՝ թէ Սիմէոն Կիւրենացի Յիսուսի տեղ խաչուած. եւ առհասարակ ամենքն Գոհութեան խորհրդոյն Փրկչին Յիսուսի ճշմարիտ մարմին եւ արիւն լինելն կ'ուրանային։ Որով եւ վերոյիշեալ քսութիւնն ստեղծեցին ընդզէմ հաւատացելոց։

Այն ժամանակէն սկսաւ Եկեղեցւոյ մէջ Լուութեան օրէնքն, որ ապա Խորհրդական կամ Դադանեաց օրէնք կոչուեցաւ. ընդզէմ այդ քսութեանց։ Որով տղիտաց՝ այսինքն անկնունք երախայից ոչ միայն հաղորդութիւնն՝ այլ եւ ներկայութիւնն արգելու հարկ եղաւ Ս. Խորհրդոյն պաշտաման ժամանակ։ (1)

Այլ թէ ոմանք ըսեն՝ եթէ այդ Առաքելոց ժամանակէն հաստատուած օրէնք մ'է, զի Գործոց եւ Պիլիսոսի եւ Հարց զրոց մէջ կը տեսնեմք. այսպէս Գործոց Բ. 46 ուր կ'ըսէ. Հանապազօր կանխեալ միաբանութեամբ 'ի տաճարն, եւ առտնին բեկանիին գնացն. կը պատասխանեմք, զի թէ այդ 46 համարն՝ 42 համարին հետ նոյն իմաստ եւս համարիմք, այսինքն Ս. Գոհութեան մատուցումն, կը հարցունեմք. միթէ կրնային Առաքելքը Երուսաղեմի տաճարին մէջ բեկանել հացն. յայտնի է թէ ոչ։ Եւ աստ 46՝ Ս. Գոհութեան վրայ չէ խօսքն։

Եթէ Կրտսերոյն Պիլիսեայ առ Տրայիանոս գրած թղթէն ջանամք ցոյց տալ այդ օրինաց առաքելական լինելն, յայտնի է որ այդ թուղթ 112ին է. որով Ս. Իգնատիոսի ըսածն կ'երկրորդեմք։ Ս. Յուստինոս՝ Անտոնինոս բարեպաշտն յորջորջելոյ առջեւ Եկեղեցին պաշտպանած պահուն՝ Յիսուսի Մարմնոյ եւ Արեան խորհրդոյն լուսաւոր բացատրութիւնն կ'ուստայ, ընդ որ՝ եթէ 'ի Փրկչէն կամ յԱռաքելոց անտի արգելեալ էր զայդ ա-

(1) Այս է Սարկաւագին Զորոտան գորոտան ամենայն գիտաշատ-
բեամբ ունել հրամայելն։ Քան զայդ սակաւիկ առաջ՝ Որդ ու
էր հարող հարող եւս աստ Ժայնն խորհրդոցն՝ աստ գորոտան ելէին՝
անարժան հաւատացելոց համար է։

ռաջի հեթանոսաց խօսելն՝ կեանքն մանաւանդ Ս. Վկայն եւ ընցս կու տայր քան զայդ օրէնս լուծել։ Ս. Հարք շատ անգամ յիշած են Տեառն խօսքն, Մի՛ տայք զսրբութիւն շանց, իմաստն է ընդի առմամբն՝ չհաղորդել. իսկ յետ ժամանակաց՝ ըստ նոր օրինադրութեանն՝ եւ ՚ի զիտութենէն եւ ՚ի ծանօթութենէն կ'ըզգուշացունեն, թէպէտ եւ միշտ Փրկչին նոյն խօսքն յիշելով՝ Մի՛ տայք զսրբութիւն շանց։

Այլ այս երկրորդ իմաստիւն՝ կրտսեր է քան զքանին բուն գործածութիւնն. որ է չհաղորդել։ Ս. Գոհութեան խորհրդոյն նկատմամբ Լուսթեան օրէնքն առաջին դարուն վերջերն կամ առ առաւելն երկրորդ դարուն սկիզբներն հաստատուեցաւ. թէպէտ եւ ոչ ամենուրեք միանգամայն, այլ ըստ տեղեաց եւ պահանջելոյ հարկին։ Այս իսկ Տէրունի եւ Առաքելական հաստատութիւն չըլլալուն նշանն է. ապա թէ ոչ առհասարակ եւ անհրաժեշտ պիտի տարածուէր այդ հաւատոց հետ ամեն տեղ։

Վարդապետարանիս զրուած ժամանակ այդ օրէնքն հաստատուած չէր։

Գոհութեան աղօթից մէջ Բեկանել գնացն խօսքերն չըկան. վասն զի Հսկման (Պահոց) օրերն Ս. Խորհուրդն չէր մատչեր, այլ միայն Կիւրակէքն, Տէրունի օրերն. Բեկանել գնացն (նշխարել) խորհրդաւոր խօսքն՝ Տէրունի օրն միայն կը լսուի. ինչպէս նաեւ Գործոց մէջ. եւ ինչպէս Գործոց մէջ Գաղտնեաց օրէնքն չկայ, նոյն եւ Վարդապետարանիս մէջ։ (1)։

ԺԲ.

Ժողովարանին մէջ Գոհութեան հացին պահուիլն. Լուկիմեան Դամբարանաց նշանաւոր պատկերն։

Դեռ եւս Տէրունի աւուր (Կիւրակէ) չհասած՝ այլ ինչ կարեւոր դիտեմք. Հաւատացեալք միասին կը դոհանային ըզբաժակէն եւ զնշխարէն, ինչպէս տեսանք. աստի կը հետեւցունեմք, թէ Վարդապետարանիս զրուած տեղն ու ժամանակն՝ Ս. Գոհութիւնն հաւատացելոց Ժողովարանին մէջ կը պահուէր։ Գործոց Բ. 46 հատուածէն չհետեւիր ընաւ թէ նորածին Եկե-

(1) Գաղտնեաց օրինաց հետեւանքն է Ս. Պատարագի ինչ ինչ աղօթից ՚ի ծածուկ գրուցուիլն։

դեցւոյ մէջ ամեն օր գոհութեան խորհուրդն մատչէր, վասն զի այդ հատուածիւ Սրբութեան հացին նուիրումն չկրնար հաստատուիլ, ինչպէս նախկին 44է ց47 կը տեսնուի, այլ Քրիստոսն էից հանապազորդեան հասարակաց կերակուրն է այդ: (1)

Մինչդեռ նոյն գլխոյն 42 համարն՝ խորհրդական Հացին յիշատակն է. եւ այդ՝ ոչ հանապազօր:

Գործոց Ի 7 մի անգամ միայն յեթնեկի կը տեսնեմք զայդ. (տես նախաբան Զ. գլ. ծանօթ. Ուր լատինն կ'ըսէ Միաշաբաթի, Una sabbatorum.) նոյնպէս առ Ա. Կորն. ԺԱ. 20, ԺԶ, 2, 'ի թուղթս Ս. Իգնատիոսի (առ Մադնետիացիի Թ. 1). Ս. Յուստինեայ Զատաղովականին Ա. 67: Վերջինս յայտնապէս կը խօսի Տէրունական առուր ժողովոյն վրայ՝ Քրիստոսի Փրկչին առ Առաքեալս հրամանն ըսելով լինել, զկնի յարութեանն: Նոյն վկայութիւնն կը տեսնեմք Ս. Կղեմայ հռոմայեցւոյ գրոց մէջ, յառաջ քան զՍ. Յուստինոս Ըստ այսմ եւ Վարդապետարանս ԺԴ. 1 գլխոյն մէջ միայն Տէրունի օրն (Կիւրակէն) Գոհութեան հացին բեկման կը սահմանէ. որով Թ եւ Ժ գլխոց զԲաժակէն եւ զՆշխարէն զոհացականք՝ Ազօթարանին մէջ Ս. Հացին պահուիլն գուշակել կուտան:

(1) Ոմանք կը համարին՝ քի ամեն օր նորածին եկեղեցւոյ սովորութիւնն էր Սրբութեան Հացին նուիրումն: Կը զարմանամք Գրոց այդչափ ամենապարզ խօսքն ճիշակեցուելուն. զի Բեկանել զհացն բացարձակ Գոհութեան Ս. Խորհրդոյն սեպհական ըլինելով՝ հասարակաց կերակուրն եւս կրնար նշանակել: Հանապազօր բառն՝ Հացին Բեկանելոյն հետ առնչութիւն չունի կամ ունի, ընթերցումն բառական է: Հանապազօր կանխաւ յառաջադրեալ է՝ ի տաճարին ԳՀացն բեկանել չեին կրնար, 'ի միաշաբաթուն՝ որոնք Բեկանելն զՀացն (Ս. Գոհութիւնն). եւ որոնքն կերակուր ուրախութեամբ (Ազապ) եւ յաճութեամբ որդիւն. օրհնէին զԱստուած եւ որոնքն շնորհս առ աթնայն ժողովօրդն: Իսկ քի հանապազորդեան է այդ հացին բեկանելն՝ զկնի կանխելոյ 'ի տաճարն՝ հաստատացելոյ ուրուք կամ առանձնականի տան մէջ ժողովելով սովորական կերակրոյ հացին նշխարելն էր. եւ զոհանալ զԱստուծոյ եւ զժողովրդէն, զտոռոդաց: Ըստ այսմ որ եւ է առմամբ՝ Ս. Գոհութեան հանապազօրեայ մատուցումն չկրնար նշանակել:

Քրիստոնէութեան ամենէն հին գերեզմանն՝ Լուկինեան Դամբարանն՝ ՚ի Ստորերկրեայս Հռոմայ, զոր հնախոյզք սրբա-
տած են, երկրորդ դարու վերջին մասին զծագրութիւն մ'ունի,
եզական յիշատակ նոյն ժամանակաց. զի երրորդ դարու մէջ
նման օրինակներ կը բազմանան Դեանադամբաններու մէջ:

Պատկերն է՝ ալեաց վրայ սահօղ ձուկն, կռնակն ողորա-
կապ զամբիւղ մը՝ լի բոլորակ հացերով. նոյն պատկերն կրկ-
նուած է զիմացի պատին վրայ:

Արդեօք հնար է կարծել թէ այս եւս Ստորերկրեայց շատ
մը զարդարանաց նման պարզապէս զարդ մ'ըլլայ. նման ծաղ-
կազարդ դրուագներու, զրաօանդաց, չորս եզանակաց պատ-
կերին, եւայլն. կամ թէ Հոգեհացի՝ զոր Քրիստոնեայք Դեա-
նադամբանաց մէջ իսկ կը կատարէին (1)՝ նշանակն ըլլայ այդ,
որուն նկարն Դոմիտիլեան Դամբարանաց մէջ կը տեսնուիք:

Սակայն հարեւանցի է այդպիսի կարծիք. զի աստ ձուկն՝
ջրոյն մկանանց վրայ՝ ողջ է, եւ կը խաղայ: Հնապիտաց հա-
սարակաց կարծեաց հակառակ է՝ այդ կամ այլ բացատրութիւն:

Եթէ այսպէս, այս նկարն որ երկրորդ դարուն վերջին մա-
սին գործն է՝ Լուկինեան Դամբարանին մէջ դեռ չգծուած, Ա-
բերկիոս իր երգն յիսուն տարի առաջ գծած էր. յորում Ձկան
եւ Հացին խորհրդաւոր յիշատակութիւնն կ'ըլլուի:

Ըսեմք համառօտիւ՝ զի Քրիստոնեայք երկրորդ դարուն
Մկրտութեան եւ Հաղորդութեան իբր յայտարար նշան բնորո-
նեցին Ձուկն եւ Հացն: Ձուկն՝ յունական ձայնիւն — Իխթիս՝
կը նշանակէ Յ(իսուս) Ք(րիստոս) Թ(էոս) Ի(իոս) Մ(ովսիւր).
այսինքն՝ Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդի Փրկիչ. ուստի
եբր Հացն Ձկան քոյն է՝ կը նշանակէ, Հացս ե Յիսուս Քրիս-
տոս Աստուծոյ Որդի Փրկիչ: Այլապէս մեկնել զայս չէ հը-
նար. հացին բազմաձևուն սքանչելիքն չպատկերեր այդ, զի ոչ
թէ եօթն՝ այլ երկու են զամբիւղքն, դէմ առ դէմ. մէջ տեղի
պատկերն աւրուած է. հացի կտոր չէ մէջլինն, այլ ամբողջ. ո-
գորն կարմրագոյն է. բաժակին նշանն Ս. Յերոնիմոս կը յիշէ՝
Ձմարմին Տեառն յոգորակապ սապատի եւ զարխնն յապակ-
ւոջ: Հեթանոսք եւ Հրէայք նոյն սապատն կը գործածէին, զոր
Ելից մէջ կը կարդամք Խան հրէարէն բառիւ:

(1) Դիստ Հոգեհաց եւ ՚ի Դամբարանս Հռոմայ. Ban-
chetto funebre.

Ս. Յուստինոս իր ջատագովականին մէջ (Ա. ԿԵ, 5) կ'ըսէ՝
թէ յաւուր ցնծութեան (Ուրախութեան օր, Կիւրակէ) հաւա-
տացեալք հաց կը մատուցանէին առ առաջնորդն յընծայումն.
եւ կը յիշատակէ՝ թէ ինչպէս քրիստոնէական սոյն հացին նը-
մանութիւնն նաեւ 'ի հեթանոսս 'ի պատուի էր, Մհեր նշանն
կազմելով. (Ա. ԿԶ, 7): Եւ ապա դարձեալ կրկնելով հաւատա-
ցիւոց Տէրունի աւուրց ժողովն՝ կ'ըսէ վերստին, Հաց մատուց-
եալ առ նախադասն 'ի նուիրումն. (Ա. ԿԷ):

Մեր 'ի վերոյ յիշած կրկին պատկերներն հացով լի դամ-
բիւղներ են. հացի կոտոր կամ նշխար չեն, այլ ամբողջ բոլո-
րակ հացեր: Յիսուսի հրաշիւք հացերն բազմապատկելուն պատ-
կերն չէ այդ, ինչպէս ըսինք:

Ս. Յուստինոս յիշատակեալ կրկին հատուածներով նուի-
րական Հացին եւ Բաժակին ժողովոյն ներկայ եղող հաւատաց-
եալ Եղբարց հաղորդելն կը գրէ, Սարկաւազին ձեռամբ, զոր
նոյն ինքն դարձեալ հեռաւոր կամ բացակայ Եղբարց կը տա-
նէր. (1)

Լուկիոսեան Դամբարանաց յիշեալ պատկերն՝ Ս. Գոհու-
թեան 'ի ժողովարանի անդ հաւատացելոց պահուելուն նշա-
նակն եւս կրնայ լինել:

Արդէն տեսանք՝ զի միայն Կիւրակէից սեպհական լինելով
Ս. Գոհութիւնն մատուցանել, Հսկման աւուրց համար կար-
եւոր էր պահել զայդ 'ի Տան աղօթից: Եւ զի պատմութիւնն
կը վկայէ, զի Եղբարք իրենց տանց մէջ եւս կը պահէին զայդ,
որչափ աւելի հասարակաց աղօթատեղւոջ: Զոր Սարկաւագունք
բանտարկեալ Քրիստոնէից կը տանէին 'ի զօրավիզն, նախ քան
զնահատակութիւնն. եւ միանգամայն որոց ստիպուած էին բա-
ցարձակ բացակայ գտնուիլ 'ի ժողովոյն:

(1) Ս. Վկային ըսածն է Հաց, զոր 'ի հայումս եւ 'ի յունիս
անորիշ քանակաւ կը հասկընամք. մի կամ շատ Ուստի խնդիր
է գիտել ընծայեալ հացին չափն, զի մի հացիւ կարող են հար-
իւրաւորք հաղորդել, եւ տասամբ՝ սակաւք. ըստ մեծութեան
հացին եւ ըստ չափոյ մասին նշխարելոյ: Այսպէս Լուկիոսեան
Դամբարանաց լի սապատաւ հայն՝ Ս. Գոհութեան անսպառու-
թեանն նշանակ է:

ԺԳ.

Քրիստոնէից ցնծութեան օրն որ է Օր Տեառն, Կիրակի.
ԲԵԿԱՆԵԼ ԶՀԱՅ խօսքին գօրութիւնն:

Յովհաննէս Աւետարանիչ՝ Ի, 26, Քրիստոսի յարութենէն ութ օր յետոյ Թովմայի անհաւատութիւնն բժշկելով երեւումն կը յիշատակէ. յորում զիտնիլ է երկու կէտ. առաջինն է յարութենէն ութ օր ետքն, այսինքն՝ յարութեան եւ երեւման օրերն միասին հաշուելով. առաջինն՝ Կիւրակէ, Միաշաբաթ. որով երկրորդն՝ եւ յետ ութ առուր դարձեալ էին 'ի ներքս աշակերտքն. դարձեալ 'ի ներքս՝ այսինքն ութ օր առաջուան տեղին, յորում երեւեցաւ նախ Փրկիչն:

Դարձեալ մեկնիչք կը միաբանին ըսել Պայծառակերպութեան համար՝ Թէ Կիւրակի էր օրն. որ ըստ Մատթ. ԺԷ. 1, Մարկոս, Թ. 1, զկնի վեց առուր, եւ ըստ Ղուկայ Թ, 28, զկնի ութ առուր. այսինքն Քրիստոսի իր չարչարանաց նախադուշակ լինելուն օրն եւ Այլակերպելուն միանգամայն հաշուելով՝ մինչ առաջինքն 'ի բաց կը ձգեն այդ երկու առուրքն: (1) Յովհաննու ԻԱ. 1. ուրիշ երեւումն ալ կը կարդամք այսպէս. Յետ այսորիկ դարձեալ յայտնեաց գանձն իւր Յիսուս աշակերտացն իւրոց առ ծովեզերքն Տիբերեայ: Յետ այսորիկ բառերով նախկին երեւումէն կը զատէ զայս. դարձեալն կրկնութիւնքն կը յայտնէ. զոր կը վերջացունէ ըսելով. Զայս երիցս անգամ երեւեցաւ Յիսուս աշակերտացն իւրոց յարուցեալ 'ի մեռելոց: (Անդ. 14):

Զորորդ երեւումն Մատթէի ԻԲ 16 կը տեսնեմք. իսկ մետասան աշակերտքն գնացին 'ի Գալիլիա՝ 'ի լեառն ուր ժամադիր եղես նոցա Յիսուս. այսինքն Գալիլիոյ լեռան մը վրայ Կիւրակի Փրկիչն, ուր հրամայած էր ժողովել աշակերտացն: Հինգերորդն Գործոց Առաքելոց մէջ կը կարդամք, Ձիթենեաց լերին վրայ. Ա. 6—12. զոր համառօտիւ կը տեսնեմք Ղուկայ Աւետարանին ԻԴ, 50: Այս հինգերորդ երեւումն 'ի Գործոց եւ Ղուկ. Աւետարանէն կը տեսնեմք Ձիթենեաց լեռան վրայ. բայց չորրորդ երեւումէն որչափ վերջն՝ չդիտեմք. եւ ոչ իսկ երրոր-

(1) Այսպէս ըստ մեր Եկեղեցւոյն տօն Վարդավառի Տաղավարաց 'ի Կիրակի:

զին եւ չորրորդին միջոցն: Հաւանական հաշուով կրնամք ըսել՝ զի ինչպէս առաջին յայտնութենէն ութ օր վերջն էր երկրորդն՝ մինչ Առաքեալք 'ի մի խմբուած էին, նոյն ըլլայ եւ երրորդն եւ չորրորդն: յորում դարձեալ 'ի մի հաւաքուած են Աշա- կերտք: Ըստ այսմ՝ Տեառն Յիսուսի այս հինգ երեւումն հա- մագումար աշակերտաց 'ի քառասնորդս յարութեան՝ 'ի բաց առեալ առանձնականաց ոմանց եւ Ս. Կանանց երեւումն՝ կր- նամք ըսել թէ բաց ի միոյն՝ հրէական միաշաբաթի օրերն՝ այ- սինքն քրիստոնէից Յնծութեան կիրակի օրերն եղած ըլլան: յորս կը ժողովէին Առաքեալք եւ Աշակերտք: Հինգերորդն Հինգ- չաքաթի օրն է. յորում Յիսուս Ս. Գոհութեան խորհուրդն կը վերահաստատէ, ըստ իւր նախկին բանիցն որ 'ի Կափառնաում. Այդ գայրակդեցուցանէ զձեզ, իսկ արդ եք տեսանիցեք զոր- դի մարդոյ՝ զի ելանիցէ ուր եր գառաշինն: Յովն. 2. 62. 63: Այն օրն է որ կը վերանայ յաչաց Աշակերտացն, հաւաստելով իր խօսքն՝ Ընդ նոսա լինելոյ մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի, 'ի ձեռն Ս. Գոհութեան Դիտելի է երրորդ երեւման ժամա- նակ Առաքելոց առ ծովեզերքն Կրակետոյ կայծականց, եւ յայն- մի 'ի վերայ, եւ հոց տեսնելն. զոր հռովմէական դամբարանաց մէջ 'ի նշան Աստուածային խորհրդոյն տեսանք:

Գործոց Ա. 4. կը կարդանք. եւ 'ի հաղորդել ընդ նոսա հացիս պատուէր տայր նոցա յերուսաղեմէ մի՝ մեկնել. դարձ- եալ Ժ. 40, 41. Ձնա (զԹիսուս) Աստուած յարոյց յերրորդ ա- նուր, եւ ետ նմա յայտնի լինել. ո՛չ ամենայն ժողովրդեանն, այլ մեզ վկայիցս յառաջագոյն ընտրելոցս յԱստուծոյ. որ եւ կերպք եւ արքաք ընդ նմա՝ յետ յարութեան նորա 'ի մեռելոց: Այս խօսքին կերպէն եւ շարուածքէն յայտնի է՝ զի շատ ան- դամ կրկնուած դործ մ'է այս զինի յարութեանն, ժողովոց ժա- մանակ, յորս կամ ամբողջովմբ եւ կամ մեծաւ մասամբ ներ- կայ գտնուած են Առաքեալք: Աւետարանաց մէջ գուն ուրեք յիշատակուած են այդ սեղանք. Դուկաս ԻԴ, 30, 31, 41—43. Յովն. ԻԱ. 9, 12, 13. յորս Յիսուսի Սեղանոյն մասնակից լի- նելն թէպէտ չյիշուիր, այլ կրնամք ենթադրել. Իսկ մնացեալքն Աւետարանաց մէջ չկան:

Սքանչելի է Ս. Իգնատիոսի առ Զմիւռնիացիս թղթոյն Գ. 1—3. հատուածն, յորում Փրկչին երեւման վրայ կը խօսի. «Իբրեւ եկն մօտ առ որս ընդ Պետրոսի եին ասէ՝ կայարուք զիս, շօշափեցեք եւ տեսեք, զի ոչ եմ առանց մարմնոյ ոգի: Եւ շօ-

շափեցին և հաւատացին, ապահովեալ ՚ի մարմինն նորա և յոգի» Թուի մեզ թէ այս վերջին խօսքն Մարմնոյ եւ Արեան Փրկչին հաղորդութեան ակնարկ մ'է:

Տէր Յիսուս զկնի յարութեանն կը մերձենար առ ժողովեալ Աշակերտս իւր, եւ վերջին Ընթրեաց առուր նման՝ կը խօսէր առ նոսա վասն Եկեղեցւոյ իւրոյ, Արքայութեանն Աստուծոյ, թէ ինչ խօսեցաւ այդ Ընթրեաց ժամանակ Փրկիչն առ իւրսն՝ կը լռեմք. քննելով յետ այնորիկ Առաքելոց ըրածն. որ կարեւորագոյնն է մեր խօսքին:

(Շարայարելի)

Ս. Վ. Ն.

Կենսագրական

ՀԵՍՏԻՍ Ժ. ՐՕՍՍԻ

Մինչդեռ տարի մ'առաջ Սեպտեմբեր 20ին Հռոմէացիք մեծադորդ հանդէսներով կը տօնէին խալական զինւորաց Հռոմ մտնելուն քսանուչորրորդ տարեգարձը, անդին քրիստոնեայ հնախօսութիւնը կը կորանցընէր իւր ամենէն հոյակապ ու մեծանուն ներկայացուցիչներէն մին: Նոյն օրն ի Հռոմ կը վախճանէր հնախօս Րօսսի Ասպետը, քահանայապետական Castel Can-dolfo Դղեակը:

Տարիէ մ'ի վեր կը սպասուէր այս ցաւալի կորուստին, ոչ ապաքէն Նախախնամութիւնը համարեա թէ կանխաւ մահուան գալուստը իմաց էր տուած քրիստոնեայ Գիտնականին: Կաթուածի առաջին իջուածն արդարեւ մատնանիչ ըրած էր Րօսսիին վերջին ճգնաժամն, որմէ վերջ ըլլար պիտի իրեն հանգստանալ եւ ընկերակցիլ Սրբոց եւ Մարտիրոսաց հետ, որոնց յուշարար յիշատակն ու կեանքն այնպիսի դժուարին ճիգերով եւ աշխատութեամբ ծանօթացոյց ապերախտ ու անհաւատ Գիտնականաց: Արդ այս ազդարարութիւնը կամ ստուգութիւնը Րօսսի Ասպետի նման Ուսումնականի ու Քրիստոնէի մը համար չէր կրնար դառն ըլլալ. մահը դառնագոյն է ոչ բարեպաշտին հա-

մար, եւ լի դադանի մխիթարութեամբ՝ հաւատացեալ քրիստոնէին:

Երեսուն տարի առաջ եւ ճիշդ Սեպտեմբեր ամսոյն 20ին Րօսի իւր մէկ մահամերձ աշակերտին այցիլութեան դացած էր: Ժամանակին գիտական հանդէսներուն մէջ թեր ու զէմ կարծիքներ կը փոխանակուէին Ս. Չեչիկեայ կուսին մարտիրոսութեան թուականին նկատմամբ, եւ Ուրբանոս անուն եպիսկոպոս մըն ալ համանուն Քահանայապետին հետ կը նոյնացընէին: Յայտնուած կարծիքները խնդիրը չէին կրցած լուծել: Ո՛չ ոք՝ ընդ որս նաեւ Րօսի՝ կրցաւ երբէք նոր լոյս եւ անծանօթ աղբիւր մը գտնել այս հանգոյցը լուծելու համար: Հիւանդ զխոնականն ալ ուսումնասիրած էր այս խնդիրը, բայց ի զուր, Չեչիկեայ կոյսը պաշտպան Սուրբն էր երիտասարդ զխոնականին. կը մեռնէր ուրեմն առանց հաստատուն կարծիքի մը, սակայն ներքին համոզման թելադրութիւնը բաղձալի ըրած էր մահը, կեանքի եւ գիտութեան անստոյգ գրութեանց այս մեծ լուծիչը: «Ո՛, շատ եւ շատ զո՛հ եմ որ վերջապէս մահը՝ կ'ըսէր իւր տիրական վարպետին, եկաւ զիս ազատել անստոյգ ու տարտամ վիճակէս. հուսկ ուրեմն պիտի կարենամ իմ ամբողջ կեանքը՝ դառն գործող խնդրին լուծումը ստանալ. հետեւաբար ես «ձեզմէ երջանիկ եմ, որովհետեւ իմ ներկայ վիճակս՝ նախանձ «ձեզի է մէկէ աւելի պատճառներու համար»

Այս սկզբունքը հասարակ է անոնց եւեթ՝ որոնք գոգցես մէկ խմոր եղած են Եկեղեցւոյ կեանքին հետ. ատոնք Եկեղեցիին կենօքն ապրած են, որովհետեւ պրպտելով կրցած են գերեզմաններու ցուրտ փռչիներու՝ մաշած ձեռագրերու մէջ. եւ արձանադրերու մարմարեայ անբարբառ տապանաքարերու վրայ՝ դտնել կեանքի մը թելը: Այս խուզարկութիւններս սակայն միշտ հեշտին չեն. շատ անգամներ միջին տեղեկութիւններ կը հայթայթեն որով եւ հազիւ հազ Գիտնականաց տարակոյսներու յագուրդ մը կրնան ընծայել: Բնութեան ու անցեալին գաղտնիքները յար եւ նման են. ժամանակաւոր կեանքէն յաւիտենականին անցնելով է որ սլիտի տիրանաք ճշմարտութեան, ընթեռնունք՝ մահու եւ կենաց մատենին էջերը. միայն այն ժամանակ տարակոյսներու՝ միթութեան եւ տարտամ կացութեան՝ լուծում, լոյս եւ վերջ պիտի տրուին ամենագոհացողիչ եղանակով: Այս ճշմարտութիւններն, որոնք ո՛չ նոր են եւ ո՛չ ալ սին, զիւր եւ քաղցր կը գործեն հաւատեացեալ

Գիտնականին եւ բարեպաշտ քրիստոնէին մահուան երկունքը՝ Բօսսին, որ հաւատքով եւ հաւատքի համար ապրեցաւ, անշուշտ ի սրտէ անկեղծօրէն կը բաղձար որ վերջին ժամը հասնի, վասն զի այն ստուն իւր ջիւնին հաւատքին տրիտուրը պիտի ընդունէր, եւ զուգէր իւր տկար ու զօղոջուն ձայնիկն Սրբոց եւ Մարտիրոսաց գեղգեղին. այլազգ չէր կրնար մտածել, քանի որ Երանելոց դասակարգը միայն իւր ջանից ու աշխատանաց պարտական էին իրենց նրկրաւոր փառքն ու պաշտօնը։

Բօսսի հնախօսը ծնած է ի Հոռոմ 1822 տարեթիւին եւ փետրուար ամսոյն 23ին՝ Տակաւին ճղճիւմ մանուկ մըն էր երբ իւր կրծոց ներքեւ պատմական եւ հնախօսական զիտութեան համար ունեցած բուռն ու անդիմադրելի սէրն զգաց։ Ժամանակակից եկեղեցական հնադէտն էր Marchi իտալացի Գահանայն, որուն աշակերտելով քիչ ժամանակի մէջ ոչ միայն տիրացաւ այս գիտարին գիտութեան զաղանիքներուն, այլ նաեւ դերազանցեց իսկ իւր վարդապետը Պիոս Թ. Սրբազան Գահանայապետը երիտասարդ գիտնականին տիեզերահռչակ համբաւէն թելադրուելով յանձնեց Անոր Roma sotteranea հնագիտական երկասիրութեան վերին հսկողութիւնը եւ կամ խումբադրութիւնը՝ Եռահատոր պատկերազարդ աշխատասիրութիւն մըն է մատենան։

Կրօնաւորական խաղաղ ու միօրինակ կեանքն ի վաղուց հմայած էր Բօսսին, կ'ուզէր Բենեդիկտեան ըլլալ։ Համանուն Միաբանութեան նոյն ժամանակի վարիչն, D. Guéranger եղական դէմք մըն էր եւ կը վայելէր Եկեղեցական բարձրագոյն իշխանութեան վստահութիւնը։ Հմուտ, գիտնական, անձնուրաց, մահու չափ կ'աշխատէր իւր Կարգին նոր զարկ ու ոյժ տալ. մեծանուն Աբբային բարեկամութիւնը բնականապէս այլազգ թելադրումն կամ բաղձանք չէր կրնար թելադրել երիտասարդ տաքարիւն Բօսսին. Solesmeի Մենաստանը սակայն չէր կրնար իւր չորս պատերուն մէջ ներփակել այդպիսի աւիւն կամ կորիւն մը. արդէն D. Guéranger իւր արծուի սուր աչքերով տեսած իսկ էր Բօսսին կոչումը, ուրեմն ծանրածանր յոնցանք մըն էր ընդդէմ Նախախնամութեան վանական դռները բանալ երիտասարդ հանճարին առջեւ, ուր պիտի չկարենար ծլլի ու ուռճանալ։ Ըստ այսմ հակառակեցաւ այս գաղափարին իրազորման եւ կարելին ըրաւ զԲօսսին ամուսնացնելու, Այս խորհրդին հնազանդելով էր որ Բօսսին ամուսնական սուրբ վիճակն

ընդգրկեց եւ գտաւ յանձին իւր առաքինի կողակցին՝ որուն անունն անգամ Գոնստանս՝ (Պրունո տը Սէն Ժօրժ կոմսուհին)՝ յայտարարեշանակ մըն էր բազմաթիւ ընտիր ընտիր յատկութիւններու, խաղաղութեանն եւ ներքին գոհունակութեան, որոնք անհրաժեշտ հարկաւոր միջոցներ են մեծ հանճարի մը յաջողութեան:

Բօսսին երկրորդ գրական արտադրութիւնն է *Corpus inscriptionum urbis Romae*. այս խորին գիտական աշխատութեանն էական յատկութիւններէն մին ալ տապանագրերու թուականն է, որով կարելի կ'ըլլայ ճշգրտեամբ գտնել տարեթիւերը: Տարիներով աշխատած է մատենիս վրայ եւ կրնանք ըսել թէ իւր բովանդակ կեանքը նուիրած է մանրակրկիտ խուզարկութեանց: Երկրորդ հատորին համար նոր գրութեան հետեւեցաւ Բօսսին, այնպէս որ փոխանակ տապանաքարերու արձանագրերը գետնաշիրիմներու մութ սրահներու մէջ որոնելու, յօգնութիւն իւր կոչեց նորագիւտ մագաղաթեայ ձեռագրեր:

Հմտալից հեղինակութիւն մըն է նաեւ որուն համար եւս վատնած է իւր անսպառ գիտութեան հարուստ գանձերը *Bollettino di Archeologia sacra* ժողովածն, յորում ի զրի առած է հանդերձ քննադատական ծանօթութիւններով քրիստոնեայ հնախօսութեան պատկանօղ զիւտերը եւ տապանագրերու մագաղաթեայ ձեռագրերը: ԺԲ հատոր կաղմած է այս հաւաքածոյն. ներկայապէս հազուադիւտ են հատորներն, որոնց մինչեւ 1800—2000 ֆր. տուողներ կը գտնուին:

Բացի այս երեք հմտական երկասիրութիւններէն Բօսսին զանազան պարբերական հանդէսներու մէջ շահեկան յօդուածներ կը գրէր, որոնց մէջ մասնաւորապէս յիշատակելի են Բիդրա ծիրանաւորին խմբագրած *Spicilegium Solesmense* Հանդէսին մէջ հրատարակած յօդուածները:

Հոռոմ գայող ոչ մէկ զիսնական անձնաւորութիւն կ'ուզէր Յաւիտենական Քաղքէն մեկնիլ առանց կանխաւ հրաման եւ արտօնութիւն առնուլ. նուիրական գետնափոր Գերեզմաններուն այցելել ընդ առաջնորդութեամբ Բօսսինն. եթէ բարեպատեհ առիթներ նպաստաւորէին եւ Բօսսին յանձնառու ըլլար Մենտորի գերը ստանձնելու, յայնժամ մէկէ աւելի բազմաթիւ պարագաներ շահեկան կը գործէին այսպիսի այցելութիւն մը: Լաւ գաղղիախօս ըլլալով եւ մանաւանդ հմուտ՝ Բօսսի այցելուին առջեւ նոր տեսութիւններու հորիզոններ կը ստեղծէր:

մէն մի տապանազիր, պատ, անկիւն, իւր պատմութիւնն է՝ ունենար. հակիրճ ու ամփոփ տեսութիւններ, ժամանակագրական ու կենսագրական տեղեկութիւններ, ահա թէ որոնք կը կացուցանեն ուսումնական այցելուին ու հնախօսին երազոյ աշխարհը, նպատակակէտն: Յուրտ ու անկենդան տապանազրուրու առջեւ կեցած եւ ունին դնելով այդ ծանօթութիւններու՝ պահ մը այցելուն Եկեղեցւոյ կենօք կ'ապրէր եւ կը տեսնէր ի հայելոջ Եկեղեցւոյ անցեալը: Մահն ու չարչարանքն առաւելագոյն եղանակաւ զայն սրբագործելով՝ համարեա թէ նուրբ ու անօսք մթնոլորտով կը չրջապատէին զինքն: Այսպիսի յիշատակներ անեղծ կը պահուին. արդէն Րօսսիին ձայնն ու խտլական փափկիկ ու հեշտալուր առողանութիւնը չեմ գիտեր ինչպիսի գերազանց եղանակաւ հմայիչ էին՝ որ տարիներ անցնելէն վերջ տակաւին կարծես թէ այդ ձայնը կը թրթռայ մարդոյ ազանջն ի վար:

Այսպէս ուրեմն խտլացի հնագիտիս համբաւն ու գիտութիւնը տիեզերահռչակ էր. հետեւաբար ուսումնական աշխարհքն ուղկով պարտուպատշաճ եղանակաւ տօնել Նորա վաթնամեակը՝ մտածեց ոսկի միտալով Րօսսիին յիշատակը յաւիտեան կան դործել: Համեստ գիտնականը սակայն այդ հաւաքուած զրամներն աւելի արդիւնաւոր ընելով հնագիտական պեղմանց թիւն բազմապատկեց:

Իւր շնորհիւն էր որ ի Հոռմ հիմնուեցաւ Սրբազան Հնասոսութեան կաճառը եւ որով իւր շուրջ համախմբեց բազմաթիւ աշակերտներ:

Նորա եօթնամեամեկին առթիւ՝ 1892՝ վերստին կրկնուեցան այս ցոյցերս: Արդարեւ այդ հանդէսներն ու գովեստները մոռցնել կուտան վաստակաւորին ընթացած արահետ ուղին: Իւր փառաց դադաթնակէտին արդէն իսկ հասած միջոցին Նախախնամական առաջին ազգն եկաւ աւետել մօտալուտ մահը: Միայլ քայլ մ'առնելով երկար ժամանակ անկողին ինկաւ. կաթուածի առաջին իջուածքն ալ այնուհետեւ կը ստիպէր զինքն դադրեցնել պեղումներն ու քաշուիլ խոնաւ ու մութ գետնափոր արահներէն: Իւր անձնական Գրադրին ընդօրինակել կուտար իր անձնական յիշատակարաններն, այս եղանակաւ Duchesne Քահանային հետ հրատարակեց Սրբոյն Յերոնիմոսի հեղինակած ձեռագիր մարտիրոսաց վկայաբանութիւնը:

Ժամանակն եկած էր եւ հարկ էր որ այս անխոնջ գիտ-

նականն ու Գետնափորերու Քրիստափոր Գոլոմպոսն ալ միւս մահկանացուաց նման յաւիտենական կեանքն ընդգրկէր։

Մեռնիլը մեռած է Բօսսի Ասպետը. իւր յիշատակը սակայն անմահ կը մնայ, որովհետեւ յանձին իւր աշակերտաց կենդանի է։ Stevenson, Maruchi եւ Armellini՝ առաջնակարգ տեղի մը գրաւած են բաղմաթիւ աշակերտներու դասակարգին մէջ, եւ որոնց անկ է այսուհետեւ ընթանալ իրենց մեծ վարպետ Առաջնորդին ուղին։ Բօսսի է միանգամայն հիմնադիր Հաստատութեան մը՝ Collegium cultorum martyrum, որուն բարեպաշտ գիտնական Անդամակիցները պարտաւորեալ են նոյն իսկ Գետնափոր գերեզմաններու մէջ գոհաբանական պաշտօն մատուցանել անդ հանգչող Սրբոյ ու Մարտիրոսաց, Բաց աստի ներկայ կը գտնուին հնագիտական ամեն տեսակ պեղումներու, որով հաւատոյ՝ սիրոյ եւ փառաբանութեան կրկնակի պաշտօնը կը կատարեն ՚ի մեծագոյն յառու Աստուծոյ։

Վերջապէս Բօսսի Ասպետին զխաւոր փառաց տիտղոսն է իւր հաստատած Սրբազան Հնադիտաց Կաճառը, որուն համար ոչ միայն կանոններ ի գրի առած է եւ նշանակած նպատակներնուն հասնելու միջոցները, այլ նաեւ մատնանիշ ըրած՝ իրենց հանդիպելիք խոչընդոտները։

Եթէ մեծ հնագէտը զմեզ առ յաւէտ լքած է, իւր գրութիւնները կը մնան մեզի առաջնորդ. իւր հասցուցած ու կազմակերպած Աշակերտներն անտարակոյս պիտի շարունակեն Նորա գործն, որով եւ մեզի կարելի պիտի ըլլայ գիտնականօրէն պաշտպանել մեր սրբազան Հարց, նութիւնական Խորհրդոց, Եկեղեցւոյ եւ Մարտիրոսաց հաւատքն ու լիաւանանքը, դարաւոր հնութիւնը եւ գոյութիւնը։

Յ. Աբէն Յ. Ալա

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որչափ հնախօսական գիտութիւնն կը զարգանայ՝ այնչափ աւելի մեր տեսակ տեսակ ծանօթութեանց հետ ժամանակագրական գիտութիւնն ալ կ'ընդլայնի եւ կը ճշդի։ Հնախուզական հիմն ըլլալով դորա՝ կրնամք վստահիլ որ դեռ եւս վերջնական ճշդութեան հասնելու համար՝ եթէ ոչ գարեր՝ գէթ բազմաթիւ տարիներ պէտք են սահիլ, վասն զի ամենօրեայ կամ շարունակ գիւտեր նոր լոյս կուտան մեր ծանօթութեանց եւ նոր էջ մը կը բանան ժամանակագրականին համար։ Ամենէն հին ազդաց ժամանակագրութեան վրայ մեծամեծ տեղեկութիւններ՝ ստոյգ եւ բազմաթիւ ծանօթութիւններ ունիմք, սակայն ամեն բան չեմք գիտեր, ամեն գիտցածնիս ճշմարտութիւն չէ։ Ծննական ազգի ժամանակագրութիւնն մեր թուականէն գրեթէ երեսուն դար կը կանխէ, եւ բնութեան զօրութեան թիւ չէ այդ. սակայն քննութեան դեռ կարօտ է։ Ասորեստանեայցն շատ աւելի կը յառաջէ քան զվերինն. նորագոյն գիւտք կը հաւաստեն զայդ. սակայն այդ հիւսիսեայ ժամանաց մէջ յաջորդութեան շարունակութիւն չկայ, կարօտ է դեռ եւս նորանոր գիւտերու։ Հնդկաստան մինչեւ Աղեքսանդրի իշխանութիւնն՝ այսինքն հիւսիսային պուտոսայականաց աթոռակալութիւնէն առաջ՝ հաստատ եւ յարատեւ ժամանակագրութիւն չունի։

Այլ առ ինչ հեռաւոր նպատակներու ուղղիւ Եգիպտոս քան գլխեալս աւելի եւ շատ աւելի մեզ ծանօթն՝ ունի իր պատմութեան յաջորդութեան մէջ խրամներ, այլ կրնամք ըսել՝ թէ ոչ խորխորաներ։ Եւ հնար է թէ այդ խրամներն մեան միշտ եգիպտական պատմութեան մէջ, այլ այդ 'ի հնագոյն ժամանակը, անգամ մ'որ մեծամեծ բրգունքն Գիզեհի հիմն ձգեն, այսինքն Դ հարստութեան ժամանակէն սկսելով, եգիպտական ժամանակագրութիւնն գրեթէ կանոնաւոր յաջորդութեամբ կը պատկերէ ժամանակին հաւատքն՝ քաղաքական դէպքն, արուեստքն. եւայլն։ Եւ յայտնի է որ Եգիպտոս նախ քան զԱղեքսանդր երեսուն եւ մի հարստութիւն կը թուէ։

Ուստի այդ թուականէն 'ի վեր մեր առջեւ ճշմարիտ պատմութիւն մը կը պարզի. որոյ հիմն ժամանակակից վկայութեանց վրայ դրուած է։ Իսկ ԺԸ հարստութեանէն յետոյ մինչեւ մեր օրերն՝ գրեթէ կարեւոր խրամատ չնկատուի։

Եւ քանի որ այսպէս է՝ սոյն ժամանակագրութիւն ըստ ինքեան մեծ անստուգութիւններ պիտի չներկայացունէ մեզ. այլ ընդհակառակն, Վասն զի Եգիպտացիք դարաթիւ չունին. ամեն զէպք կամ պատահար տիրօղ պետին տիրապետութեան՝ այսինքն է գահակալութեան տարեաւն կը նշանակին. որով ճշդ-ղիւ թուական մի գտնելու համար որ եւ է համեմատական ի-րաց՝ պէտք է յաջորդաբար թուել. իսկ բացարձակ թուականի գիւտն անհնարին է, վասն զի միջանկեալ խրամատներն կ'ար-գելուն գայդ: Որով թէ համեմատականն եւ թէ բացարձակն անհնար կ'ըլլայ միջանկեալ անորոշ թուականներու եւ խրամ-ներու պատճառաւ. եւ յայնժամ պատմական զուգադիպութեան զիմել հարկ է:

Եգիպտական ժամանակագրութիւններ ունիմք 'ի հնոց աս մեզ հասած, սակայն որչափ որ կարեւորք յոյժ՝ այնչափ ալ համառօտք. որոց եւ ոչ մին ժ-Ն գարոյն սկզբէն կրնալ կանխել: Մանեթոնի ժամանակագրական հաւաքմունք հառած են մեզ, որ Պաղոմեանց ժամանակին եգիպտական քուրմ մ'է. որոյ հա-մար կը վկայուի՝ թէ Եգիպտոսի ընդհանուր պատմութիւնն զը-րած ըլլայ: Իր հաւաքումն կը պարունակէ գահակալութեանց շարք մը, յորս մերթ գահակալքն կը զեղչուին, եւ հարստու-թիւնքն իրենց տեւողութեան թուականաւ կը նշանակուին: Այս հաւաքմանց մի մասն Յուլիոս Ա. փրիկանոսի եւ միւսն Եւ-սեբիոսի Քրոնիկոնին մէջ կան. ամենափոքր մի մասն Յովսեպ-պոսի մէջ կը գտնուի: Այլ անծանօթ չէ ձեռագիր օրինակողաց որ եւ է պատճառաւ թուոց չփոթ կերպարան տալն: Այնպէս զի կրկին գահակալութեանց ճիշդ թուականն զոր 'ի յիշատա-կարանաց գրութենէն կը տեսնեմք՝ բնաւ չեն համապատաս-խաներ Մանեթոնի հետ. եւ նոյն իսկ գտնադան հարստութեանց ժամանակամիջոցն հակառակ գրիւք կը չփոթին:

Այս պայմաններն գնելով՝ կը խօսիմք նախ Ա. Ստոյդ ժա-մանակագրութեան, Բ. Մերձաւոր ժամանակագրութեան, եւ Գ. Անատոյդ ժամանակագրութեան վրայ:

Ա. Աղեքսանդրէ յառաջ եգիպտական պատմութեան ստոյգ ժամանակագրութիւնն՝ է (665) դարոյն առաջին կիսէն վեր չեւ-լեր. այսինքն մինչեւ Պսամմետիք Առաջին (19 հարստու-թենէն. ապիտ.) եթովպիական տիրապետողքն վանելն: Այս ժա-մանակուան համար վկայութիւնք բազմաթիւ են, եւ Եգիպտոս ընդ Հելլենս 'ի հաղորդութեան: Ծշղիւ նկատելով՝ այս ստոյգ

ժամանակագրութիւնն մինչեւ Ը դարու վերջին կէտն կրնամք յառաջ տանիլ: Եզրպտոս յայնժամ փոքրիկ իշխանութեանց վերածուած էր, որոց թուոյն մէջ կային նաեւ Սախի տռաջին պետքն: Նեղոսի ստորին հովիտն շատ անգամ եթովպիսոճագ իշխողաց եւ ասորեստանեայց կայսրութեան մէջ մեծամեծ պատերազմներու պատճառ կ'ըլլար: Արդ վասն զի սոյն ժամանակին ասորեստանեայց պետութեան ժամանակագրութիւնն քաջ Ֆանօթ է՝ կրնամք անտի մերձաւորանլէս հետեւցունել եզրպտականն:

Բ. Աւելի 'ի հինն դմելով՝ կամ Մանեթոնի թուականաց ժամանակին հասնելով՝ մերձաւոր հաշիւն կ'ըսկի նուագիլ. սակայն զուգադիպութիւնն աւելնալով՝ վրիպակքն կը չափաւորին: Այսպէս ժ. դարուն առաջին կիսուն կը տեսնեմք Սաւակիմ (Շեքըշոնք) Ա. (Իբ հարստութեան սկիզբն), Ռոքովամու հակառկորդն: Սորա 'ի Պաղեստին յարձակումն մանրամասն կը կարգամք Թեբէի եզրպտական արձանագրութեան մը մէջ:

Տասներորդ դարէն անդին եզրպտական ժամանակագրութեան անստուգութիւնն կ'ըսկսի. ԺԱ, ԺԲ եւ ԺԳ դարուցն շատ անստոյգ է: Ոչ ի (Թեբացի) հարստութեան անկումն կրնամք ապահով ձայնիւ որոշել, եւ ոչ ալ իԱ, հարստութեան (Տանեցի) ընդ վերջնոյն ժամանակակից չլինելն հաստատել:

Սակայն այս եզրպտական ընդհանուր ժամանակագրութեան առջեւ կարեւորութիւն չունի. մինչ ի հարստութեան սկզբնաւորութեան ստոյգ եւ բացարձակ թուականն՝ զուգադիպութեամբ մը կը հաստատուի, որ ոչ թէ պատմական է՝ այլ աստեղաբաշխական. այսպէս.

Եզրպտական քաղաքական տարին 365 օրէ սահմանուած էր, յանդիշատակ ժամանակաց. իւրաքանչիւր ամիս 30 օր, առանց բնաւ նահանջի. տարին յերեք մշակական եղանակ բաժնուած. Նեղոսի ողողումն, սերմնացան եւ բոյսը ցորենոյ, քաղը, եւ հինգ օր աւելեաց: Աստի կը հասկըցուի որ քաղաքական իւրաքանչիւր չորս տարին մի օր քան զաստեղաբաշխականն 365¹⁾, կ'ըշտապէր. վերջինս յուրեան տարին է, իրականէն փոքու իւրք տարբեր: Եւ ինչպէս հռովմէական կայսրութեան վերաբերօղ յիշատակարանէ մը զիտեմք՝ յուրեան 1460 (1) տար-

(1) Այս է Զոլեակոն կամ Շնկոն շրջան կոչուածն յանուն Շնիկ աստեղ, զոր եզրպտացիք Զոլե կը կոչեն. վասն զի Շնիկն

ւոյ պարբերութիւնն քաղաքական եւ աստեղաբաշխական տարեգրութիւնն կը զուգէ ընդ իրեարս. արդ այս զուգութիւն Քրիստոսի թուականին 139երորդ տարին կատարուած է. որով կը տեսնուի՝ որ այդ պարբերութեան սկիզբն մեր թուականէն 1322 տարի առաջ սկսած է:

Արդ ի հարստութեան երկրորդ դահակալին Հռամսէս Գի մետասաներորդ տարիէն արձանադիր մ'ունիմք, յորում կը կարդամք. Թոտի ամսամտին՝ այսինքն է տարեգրութիւն՝ Զութիսի երեւման տօնն հռչակուեցաւ: Աստի կը հետեւցունեմք՝ զի Հռամսէսի մետասաներորդ տարին քաղաքական եւ աստեղաբաշխական տարիք զուգեցան. որով իր դահակալութեան տարին 1333ին կ'իյնայ: Սակայն Պ. De Rouge արձանադրին մէջէն այս մասամբ առարկութիւններ կը հանէ:

Ուստի ԺԴ դարուն վերջին երրորդ մասին ելլելով մերձաւոր ժամանակագրութիւն մը կ'ունենամք. իսկ անտի անդր Ելից (1493) զուգադիպութիւնն միայն կը նպաստէ: Պ. De Rouge չատ մը եզրիպտախօսից հետ միաձայնած՝ ըստ Ելից զրոյ պատմութեան վիպութեան եւ եզրիպտական վաւերագրաց ցուցման՝ որ Հռամսէս Բի (Սկոտտո ըստ Յունաց, եւ Սեսոա Ռա Եզրիպտ.) ԺԹ հարստութեան երրորդ դահակալին երկար կեանք եւ տիրութիւն կուտան, համարեց թէ սա ինքն է Եբրայեցւոյ հակառակօղ Փարաւոնն:

Սակայն Մովսիսի յեզրիպտոս դառնալու ժամանակ ունեցած տարիքն՝ կրնայ գուշակել տալ՝ զի 'ի տղայութեան դեմտամոյն եղած ասուն Հռամսէս թերեւս մանուկ թէպէտ՝ այլ անուամբ իւր հօր իշխանակից եղած ըլլայ: Այսօր 'ի Գեսէն Հռամսէս Բի անուամբ քաղաք մի կայ:

(Շարայարեյի)

*

ամառնային արեւադարձի օրն առաւօտուն կ'երեւեր, որ է եզրիպտական Ամանորն, եւ սկիզբն գեղոյ շուրցն Նեղոսի: Որ ըստ մեզ Հայ. շրջն: Առ այս կարեւորն տես Biot. Քննութիւն եզրիպտական տարտամ տարւոյն. եւ բացարձակ բռնական գտնելու համար կարեւորքն Ս. մասն. Mém. de l'Acad. des Sciences XIII եւ XXIV. նոյնպէս TH. H. Martin, Զորիական շրջանին վերադարձն, այս շրջանին հնութիւնն. Mém. de l'Acad. des Inscriptions et Belles-Lettres. հտ. Ը:

Մակը տեղեկութիւնք

ՆԱԻԹՆ (PÉTROLE) ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բժշկական վարդապետութիւնք փոփոխութեան մէջ են միշտ. մանրաճճեաց գոյութեան հաստատութիւնն՝ ծնաւ միջատասպան դրութիւնն. հականերստիկան կոչուած առհասարակ ծանօթ նիւթերու ձեռքով: Եւ այս զարմանք չէ, վտարն զի ինչպէս առհասարակ գիտութիւնք՝ նոյն եւ բժշկականն կատարելութենէ հետի դեռ եւս՝ օրէ օր նորանոր ծանօթութեանց կարօտ է: Այս ընթացքով դիտական տեսութիւնք կը զտուին, ՚ի կատարելութիւն կը համին:

Ապականութիւնք եւ տարափոխիկ ախտք տեսակ տեսակ են եւ բազմաթիւ. իւրաքանչիւրն իր յատուկ դեղն, իր սեպահական հակառակն կամ վանիչն ունի: Ուստի բժշկականութեան այս մանրաճճեաց շրջանին մէջ՝ փոխանակ ըսելու թէ քինինը ժանտօղի յատուկ է, կ'ըսեմք՝ ժանտօղի մանրալուծին հականերստիկանն է քինինն: Նոյնպէս տեսնուեցաւ որ ապականիչ մանրաճճեաց ումանք իրենց արտահոսած նիւթերովն կը վնասեն մարմնոյն, եւ ոչ ուղղակի. ինչպէս են կեղծմաշկութեան (diphthérie) եւ կարկամութեան (tétanos) մանրաճճիք: Հականերստիկան զարմանումն երկու ուղղութեամբ կը գործէ աստ՝ կամ ՚ի սպառսպուռ եղծանելով լուծքն, կամ սնոնց արտահոսումն չէզոքացունելով:

Պ. Raspail արտաքին մանրաճճիքն միայն ճանչցած էր. ներքինն՝ վերջին տարիներու արդիւնքն է:

Արտաքին մանրաճճեաց գէմ մրցելու համար՝ որչափ հնար է տաժողական անվնաս կամ ոչ շատ զօրաւոր դեղեր ընտրելու է: Այս վերջին տարիներուն՝ չափէն աւելի փտահութեամբ եւ յաճախ ոչ շատ փորձառու ձեռքերու հաւատացուած են ամփնէն այրիչ (caustique) նիւթերն, որոց օդուան անուրանալի՝ ալ շատ փափուկ փորձառութիւն պահանջող, եւ վնասակար դեռ եւս: Եւ նոյն իսկ փեմական քրուսն (acide phénique)՝ որ թէ եւ թոյն չէ, ալ զօրաւոր այրիչ մ'է. ամիս չանցնիր առանց ծանրածանր դէպքերու պատճառ ըլլալու: Դեռ նոր

վերջին օրերուս Դադլիոյ մէջ տնօրէնացի մատի վէրք մը դարմանելու համար գործածուած փնական թթուան՝ ամբողջ մատին կորստեան պատճառ եղաւ:

Մնջկաս կամ գրեթէ տնօրէնացի հակամիսակահաններ կան զորոքէթ աւելի ապտհովութեամբ կրնանք գործածել. այսպէս ուսկեբորական թթուան (acide borique), եւ մանաւանդ հանրածանօթն կպրանաւթ, կպրանաւթի իբր դարման առաջին գործածութիւնն 1808ին կը տեսնուի:

Կ'ենթադրուի որ մերթ իբր հրաշագործ՝ ամեն ցաւի դարման քարոզուած է. սակայն այս յայտնի է՝ որ գրեթէ ամենէն նուազ վնասակար եւ նուազ զրգոյն հակամիսակահանն է:

Նախ միջատասպան մ'է. ուստի արտաքին ճնկաց եւ միջատներու դէմ լաւ դարման. այսպէս են միուկն, լու, ոջիլ, քոսն, Վերջնոյն յատուկ դարմանն կայ ծծմբական հիմամբ եւ կալիոնի բնածխաոք կազմուած: Սակայն այսու մօրթն երկար զրգիւ եւ մարմաջ կ'ունենայ, մինչդեռ ամեն երեկոյ կպրանաւթիւ շփումն եւ առաւօտուն օճառումն եւ լուացմունք՝ երեք օրէն 'ի հիմանէ կը բուժեն ակտացեալն: Թէպէտ եւ զօրաւոր հակամիսակահան մը չէ կպրանաւթն, սակայն թարախացման մանրածնիքն կը կտոցուէ: Կպրանաւթն վէրք եւ այրած դարմանելու օգտակար է:

Larcher, Dumont եւ Flahaut գիտնոց փորձերէն տեսնուած է՝ որ կեղծ թաղանթներն կպրանաւթիւ օճելն չատ օգտակար եղած է: Վերջապէս տկար հակամիսակահաններու գործածութեան տեղ կրնայ առանց վնասու 'ի կիր արկանիլ սա:

Սակաւ յոյժ թունաւոր լինելովն՝ արտաքին գործածութիւնն օրինաւոր է յոյժ:

Իսկ ներքին գործածութիւնն՝ որչափ ալ թեթեւ՝ այլ միշտ թոյն է, կրնայ վնասել: Թոքային հիւծախալի դէմ կը գործածէ բժշկականութիւնն զայդ՝ պարկուճներու (capsule) ձեւով:

Կաւկասիոյ եւ Ամերիկայի կպրանաւթ՝ տարրաբանական նոյն կազմութիւնն չունին. եւ նոյն իսկ զտելուն կերպէն կազմութիւնն կը փոփոխի: Ոմանք իրենց փորձերն բնական կըպրանաւթիւ կատարած են, եւ ոմանք իսկութեամբն: Ամենէն լաւն՝ արտաքին գործածութեան համար՝ սովորական տնական կպրանաւթն է:

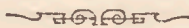
Dr. L. Ménard

Կշային (Asphalte) հանքն 'ի Սուրիա. — Սուրիոյ մէջ կշայի չորս հանք կայ. Պէյրութի հարաւ արեւելքն 40 մղոն հեռաւորութեամբ՝ Հասպայտի մօտերն է ամենէն մեծն, Մեռեալ ծովուն կշային շատ նման է այս հանքն, Պէյրութէն երեսուն մղոն դէպ 'ի հարաւ Սոհմորի հանքն կայ, իսկ եօթանասուն մղոն արեւելքն Այն Շատինէյինն, եւ Մեռեալ ծովուն հովտին մէջ՝ չորրորդն, Մինչեւ 1860 տեղացիք սակաւաքանակ կըշայ հանելով կը գործածէին իրենց այգեաց, իսկ 1864ին Ապսի եւ Ընկերութիւնն սկսաւ շահագործել, Վերջին հինգ տարիներուն մէջ 5400 տակառաջաւ կշայ հանած է Ընկերութիւնն. առաջին անգամ հրապարակի զինն առ 100 քիլո 96ֆր. 50 էր, իսկ յետոյ մինչեւ 43, 45 եւ 48, 25 ինկաւ:

*

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ԅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն. Տես քիւ 10)

Ահաւասիկ այս է Մանիքեօի գրութիւնը. նոր փիլիսոփայութիւն մը, նորաձեւ Աստուածաբանութիւն մը, այլակերպ կրօնք եւ պաշտամունք մը, եւ ի նպաստ թշուառ հասարակութեան՝ խոստումնք մը մերձակայ եւ կատարեալ նորոգութեան. Տարակոյս չկայ որ այս այլ եւ այլ գաղափարաց մէջ ուղիղ տրամաբանութեան կապը պակաս է. բայց ուղիղ տրամաբանութիւնն է արդեօք որ կը կառավարէ աշխարհքս. ո՛չ. բայց Մանիքէս լաւ հասկըցած է ինչ որ կը զրաւէ մարդուն սիրտը. ինքն այն խառնաշփոթ եւ անհեղեղ գաղափարաց մէջ

սքանչելի տեսութիւններ ալ կը խառնէ. վսեմ զգացմունքներ՝ անպատեհ հետեւութիւններով, աստուածային նպատակ մը՝ անկարելի միջոցներով, այսինքն ինչ որ հարկաւոր է անխոհեմ եւ յանգուզն երիտասարդաց միտքը շրացնելու համար. ցուցուցէք ասոնց մեծ դադալիար մը, վեհանձն նպատակ մը, եւ կը տեսնէք՝ որ անմիջապէս որ եւ իցէ մեծ եւ անյարմար եւ անպատեհ միջոցները սիրով կ'ընդդրկեն այն նպատակին հասնելու համար:

Այն դրդիչ հանգամանաց վրայ աւելցնենք նաեւ այն մեծագոյն միջոցը որն որ կը կայանայ խորհրդաւոր գաղտնիքները աստիճան աստիճան միայն հաղորդելու վրայ. վսեմ զի Մանիքեակ աղանդը գաղտնի ընկերութիւն մը ըլլալով, իւր վարդապետութիւնը կէսկտուր խօսքերով եւ քայլ առ քայլ ուսանողին պիտի հաղորդէ. անանկ որ անոր մտաց մէջ եթէ զժուարուութիւն մ'ալ ծագի, ետ չքաշուիր, յուսալով որ այն զժուարութիւնը յետագայ յայտնութիւններով կը լուծուի, եւ օր մը կատարեալ յայտնութեան արժանանալուն պէս լուսաւորութիւնն ալ կատարեալ կ'ըլլայ: Այս խաբեասյ քօղին տակ խորին ապականութիւն մը ծածկուած է, ուսանողք անկից տակաւին լուր չունին, եւ այն գարչելի ապականութիւնը կամաց կամաց եւ անդգալի եղանակաւ միայն երեւան պիտի ելլայ: Ասկէ զատ ուրիշ շացական որոգայթ մ'ալ լարած ունի. այն դադտնեաց մէջ քայլ առ քայլ առաջ գացող ուսանողն՝ իւր մտաց անկախութիւնը չկորսնցներ. վսեմ զի այն մոլոր վարդապետութեան մէջ չկայ իշխանութիւն մ'որ անձնական մտաց կարողութեանը կառավարէ եւ չափաւորէ, եւ ինչպէս կ'ըսէ Օդոսթինոս, յայսմ մասին ժխտած հերքած է Եկեղեցւոյն խիստ եւ սոսկալի իշխանութիւնը. իւրաքանչիւր ոք ինչ որ կ'ուզէ այն կ'ընդունի՝ այն կը հաւատայ: Լուտերէ հազար տարի առաջ անձնական դատողութեան ազատութիւնը իբրեւ վարդապետութիւն ընդհանուր կը զօրէր: Զկայ ասկից զօրաւոր հնարք մը խաբելու եւ որսալու համար երիտասարդ մը, որն որ իշխանութեան լծին տակ է քաշուած եւ իւր խելքին կորովութեանը վրայ վրստահացած է: Այնպիսի երիտասարդ մը որ ճշմարտութեան անյադ փափաքովը կը հալի ու կը մաշի, եւ միանգամայն առանց այլոց օգնականութեան՝ սոսկ իւր խելքովը գտնալ կ'ուզէ զայն, այնպիսի երիտասարդ մը՝ որ մեծամեծ խնդիրներու լուծման ետեւէ ինկած է եւ առանց Յիսուսի Քրիստոսի զանոնք լուս-

ծելուն անկարելիութեանը վրայ համոզուած է. այնպիսի երկ-
տասարդ մը որ կը հալի ու կը մաշի կիրքերու հնոցին մէջ եւ
կ'ուզէ գտնալ այնպիսի կրօնք մը՝ որ խզճի խայթոցը բոլորո-
վին ջնջելով՝ զղմունքէ տնօրինէ ղինքը, Ուստի այս ամէն հը-
րապոյրները Մանիքեայ աղանդոյն մէջ կը գտնուին, կ'իյնայ
կը բռնուի Օգոստինոս որոգայթին մէջ. Եկեղեցին ի զուր կը
ջանայ պաշտպանելու զանիկայ, բայց ինքն ալ մտիկ չընեն Ե-
կեղեցւոյն. իւր մօրը առանց խորհուրդ հարցնելու, մանաւանդ
թէ իրմէ գաղտնի, կ'ուրանայ հրապարակաւ իւր տղայութեան
հաւատքը, կուտայ իւր անունը, եւ կ'արձանագրուի իբրեւ «ն-
չէֆէ»՝ աղանդոյն առաջին աստիճանը:

Հոս վայրկեան մը կանկ առնունք նկատելու համար Օ-
գոստինոսին այն քանի մը տարուան մէջ ընթացած ընդարձակ
ասպարէզը՝ որն որ մարդուս սոսկում կը պատճառէ, Յիրաւի
որչափ արագ եւ զարհուրելի է կրից ընթացքը, Օգոստինոս՝
իւր տաճնը վեց տարւոց հասակին մէջ առջի անգամուան հա-
մար կրից գոռալը կ'զգայ իւր սրտին մէջ, եւ անմիջապէս չի
խղթելով զանոնք, կ'աճին եւ կը զօրանան. երեք տարի ետքը
սիրտը յանցաւոր հայրութեամբ մը կը կապուի, եւ տաճնը հինգ
տարի ամբողջ այնպիսի ողորմելի եւ ամօթալից վիճակի մէջ
իւր կեանքը կը թունաւորէ: Բայց մինչդեռ սիրտը կ'ապակա-
նուի, միտքն ալ կը խաւարի, եւ մթութիւնը թանձրանալով՝
հաւատքն ալ կը մարի: Ծշմարտութիւնը կը փնտռէ, եւ Եկե-
ղեցւոյն գիրկը չկարենալով գտնել զայն, որովհետեւ մաքուր
սիրտերու միայն տեսանելի է, կը նետուի կուրօրէն յիմար հե-
րտիկոսութեան ետեւէ, եւ ինը տարի անոր մէջ յուսահատ
պիտի ծփայ:

(Շաբաթաբեյի)

ԱՌ ԶԵՌՆ

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Ր Ք

ԼԱՏԻՆԵՐԻՆ—ՀԱՅԵՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ ԴՊՐՈՅԱՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

Տ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍԲՋԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՅԵՐԻՆ ԼԵԶՈՒԻ ՅՈՒՐԲԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՅԻ

ԵՒ Ի ՀՌՈՎՄԷՍԿԱՆ ԿՂԵՐԱՆՈՅԻ

Ի ՀՌՈՎՄ

Ի ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

Ս. ԺՈՂՈՎՈՅ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱԽԱՏՈՅ

1893 — ՌԵԽԲ

ՊԱՏԿԵՐ տասն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Իշխաքանցիշր թիշ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եեշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1